

Marienlyst Slot – den nordlige indgang til Nationalpark Kongernes Nordsjælland

Kulturhistorisk mødested med trivsel, sundhed og fællesskab som tværgående perspektiver

Idébaseret bidrag til nationalparkplanen 2027–2037

Marienlyst Slot er et kulturhistorisk mødested i Nationalpark Kongernes Nordsjælland og udgør med sin placering nord for Helsingør en naturlig **nordlig indgang til nationalparken**. Med afsæt i slottets historie som lystslot, de historiske haver og den permanente udstilling *Paradis til alle tider* fungerer Marienlyst Slot som et samlende sted, hvor mødet mellem natur, kultur og mennesker finder sted før, under og efter ophold i landskabet.

Dette oplæg peger på et styrket perspektiv i nationalparkens videre udvikling: trivsel, sundhed og fællesskab som tværgående dimensioner, forankret i både historisk tradition og nutidige samfundsudfordringer. På sigt rummer Marienlyst Slot mulighed for fællesskabsbaserede aktiviteter, socialøkonomiske forløb og frivillig involvering i samspil med et stærkt lokalt engagement.

Marienlyst Slot – den nordlige indgang til Nationalpark Kongernes Nordsjælland

Marienlyst Slot fungerer i dag som et centralt kulturhistorisk mødested i Nationalpark Kongernes Nordsjælland og som et naturligt bindeled mellem by, slot, have, kyst og landskab. Med sin placering ud mod Øresund og sin tætte sammenhæng med de historiske haver udgør slottet en oplagt nordlig indgang til nationalparken, hvor besøgende møder landskabet gennem både kulturhistorie og konkrete oplevelser.

Som lystslot har Marienlyst Slot og dets haver historisk været tænkt som én samlet helhed – et sted for ophold, bevægelse, sansning og samvær med landskabet. Denne grundidé gør slottet særlig relevant i en nutidig nationalpark, hvor forbindelsen mellem natur og mennesker igen står centralt.

Marienlyst Slot og haverne

Marienlyst Slot blev opført i 1587–88 som et kongeligt lysthus for Frederik II, der ønskede et rekreativt modstykke til det militære Kronborg. Slottet, der oprindeligt bar navnet *Lundehave*, blev bevidst placeret i naturskønne omgivelser nord for Helsingør med fri udsigt over Øresund – et lyststed, hvor natur, udsyn og ophold var bærende værdier.

Slottet fik sin nuværende form i årene 1759–64, da arkitekten Nicolas-Henri Jardin ombyggede og udvidede anlægget med stor respekt for den eksisterende struktur. I samme periode blev der anlagt en geometrisk parterrehave, som senere blev omformet af landskabsarkitekt G.N. Brandt til det offentligt tilgængelige og fredede haveanlæg, der kendes i dag.

Slottets indre rummer velbevarede interiører udført af nogle af periodens førende kunstnere, herunder C.G. Pilo og J.C. Lillie, og udgør en væsentlig del af stedets kulturhistoriske værdi.

Fra slutningen af 1700-tallet blev anlægget udvidet mod nord med en romantisk landskabshave, anlagt i 1788 for kronprinsen – senere Frederik VI – af Johan Ludvig Mansa. Haven er et af de tidligste romantiske landskabsanlæg i Danmark og blev udformet som et sammenhængende forløb med slyngede stier, åbne græsflader og markante udsigter, hvor samspillet mellem arkitektur, havekunst og landskab var centralt.

Den romantiske have strakte sig fra Marienlyst Slot langs kystskrænten til det område, der historisk benævnes *Himmelstigen*. Haven gjorde stort indtryk på datidens besøgende og er bl.a. omtalt af H.C. Andersen, der beskrev sit besøg i 1826.

Efter århundreders skiftende ejerskab og anvendelser – fra kongeligt lyststed til kurbad, beboelse og museum – står Marienlyst Slot i dag som et fredet historisk vidnesbyrd om samspillet mellem arkitektur, havekunst og landskab. Slottet gennemgår i disse år en omfattende restaurering med respekt for stedets kulturhistoriske betydning og genåbner i foråret 2026.

Udstillingen Paradis til alle tider – en invitation til landskabet

Haverne omkring Marienlyst Slot har gennem århundreder gennemgået omlægninger i takt med skiftende idealer og strømninger. Alle de store stilperioder er repræsenteret – fra renæssancens ordnede haver over barokkens iscenesatte landskaber og romantikkens naturideal til det moderne haves gennembrud. Haverne er samtidig usædvanligt veldokumenterede og skabt af nogle af landets dygtigste kunstnere.

Den permanente udstilling *Paradis til alle tider* tager afsæt i dette særlige forhold mellem slot og have. Udstillingen fortæller ikke blot Marienlyst Slots egen historie, men udfolder gennem dette ene monument en større fortælling om havekunstens almene udvikling og om Europas skiftende forestillinger om paradis.

Udstillingen er tænkt som en åben og inviterende ramme, der inspirerer de besøgende til selv at opleve haverne, naturen og de omgivende landskaber i praksis. Gennem historiske perspektiver og sanselige nedslag skabes lyst og nysgerrighed til at bevæge sig ud i landskabet – før, under og efter besøget på slottet.

Landskabet i spil – før, under og efter

Med udgangspunkt i slottet, udstillingen og haverne ønsker Marienlyst Slot at skabe rammer for en bred vifte af natur- og landskabsbaserede aktiviteter, herunder guidede vandre- og fortællerture, oplevelser i haver, kyst- og landskabsmiljøer, sammenhæng mellem udstilling, havekunst og konkrete naturoplevelser samt gå-, løbe- og vandrefællesskaber. Hertil kommer sanselige værksteder og aktiviteter for børn og familier, hvor naturen bruges aktivt.

På den måde fungerer Marienlyst Slot som et samlende udgangspunkt for oplevelser i nationalparken – uden at være en klassisk vandrerute-indgang.

Sundhed, trivsel og fællesskab – tværgående perspektiver

Dette oplæg peger på et potentiale i, at Nationalpark Kongernes Nordsjælland i den kommende planperiode arbejder mere eksplicit og strategisk med **sundhed, trivsel og fællesskab som tværgående perspektiver**.

Samfundet står i dag over for markante udfordringer relateret til forebyggende sundhed, ensomhed, psykisk og fysisk mistrivsel, stress og livsstilssygdomme samt manglende tilknytning til fællesskaber og natur. Her rummer nationalparken et særligt potentiale som ramme for indsatser, hvor natur, kultur og fællesskab understøtter hinanden.

Historisk perspektiv: Natur, sundhed og oplysning

Det sundhedsperspektiv, der i dag knytter sig til naturen, er ikke nyt, men en genopdagelse.

I Danmark – og særligt i tilknytning til herregårde og lyststeder som Marienlyst Slot – spillede natur, haver og frugtavl i 1700- og begyndelsen af 1800-tallet en central rolle i tidens sundheds- og samfundstænkning. Slotshaverne rummede frugttræer med æbler, pærer, blommer og kirsebær, ikke blot som prydd, men som led i et bredere oplysnings- og sundhedsprojekt.

Frugttræer og podekviste blev uddelt til lokalsamfund med det formål at fremme sundhed og modstandskraft, sikre mere varieret og nærende kost samt reducere sårbarhed i dårlige høstår. Naturen blev dermed et konkret redskab i arbejdet med folkesundhed og sociale forhold – et perspektiv, som med fordel kan genaktiveres i nationalparkens videre udvikling.

Socialøkonomi, fællesskab og frivillighed

Marienlyst Slot vil på sigt blive drevet som en socialøkonomisk virksomhed. Slottet vil arbejde med forløb for unge og voksne i afklarings-, uddannelses- og beskæftigelsesforløb samt for borgere ramt af sygdom, stress eller ensomhed. Her anvendes slottet, haverne og naturen som et fælles tredje, hvor mennesker kan genfinde rytme, arbejds glæde og retning i et trygt og anerkendende fællesskab.

Samtidig står Marienlyst Slot på et stærkt civilsamfundsmæssigt fundament gennem Marienlyst Slots Venner – en forening med over 1.000 medlemmer og mange engagerede frivillige. Foreningen har tilkendegivet et ønske om på sigt at bidrage aktivt til slottets udvikling, herunder i relation til oplevelser, formidling og fællesskabsbaserede aktiviteter.

Denne kombination af professionel drift og frivillig opbakning giver Marienlyst Slot et særligt potentiale for at omsætte nationalparkens ambitioner til levende, lokalt forankret praksis.

Marienlyst Slots bidrag til nationalparkens tre hovedspor

Nationalparkens synlighed

Marienlyst Slot kan fungere som et imødekommende kontaktpunkt for nye målgrupper og synliggøre nationalparkens værdier gennem kulturhistorie, oplevelser og fællesskab.

Nationalparkens sammenhæng

Slottet kan skabe sammenhæng mellem by, slot, have, kyst og landskab – både fysisk og mentalt – og styrke forbindelsen mellem kulturhistorie og natur.

Nationalparkens stemmer

Marienlyst Slot kan være et sted, hvor nationalparkens mange stemmer mødes: borgere, frivillige, børn, unge, seniorer og fagpersoner. Her får landskabet ikke én stemme – men mange.

Marienlyst Slot udgør den nordlige indgang til Nationalpark Kongernes Nordsjælland som et kulturhistorisk mødested, hvor landskabet kan opleves, deles og gives ny betydning i menneskers liv. Med trivsel, sundhed og fællesskab som tværgående perspektiver peger oplægget på et bidrag, der kan styrke nationalparkens videre udvikling i samspil mellem natur, kultur og mennesker.